

VOYVODİNA MESELESİ ÜZERİNE GÜNCEL BİR İNCELEME (II)

*Emre Saral**

BÖLÜM 2: VOYVODİNA'DAKİ GÜNCEL GELİŞMELER ve ETNİK GRUPLARIN BÖLGEYE BAKIŞI

Bu bölümde; Voyvodina'daki etnik grupların durumu, yukarıdaki bölümde anlatılan Voyvodina'da Sırp hükümetine karşı girişilen muhalefet çabalarına paralel olarak ele alınacaktır. Ayrıca, güncel siyasi olaylar, azınlıkların gruplaşmaları, memnuniyetleri ve de şikayetleri bu bölümün önemli parçalarıdır.

Voyvodina Sosyal Demokratlar Birliği

Voyvodina Sosyal Demokratlarına göre, dünyada tarihi, ekonomik, sosyal menfaatlerin birbirine karıştığı çağdaş Voyvodina gibi başka bir yer yoktur. Parti programında bu düşünce şöyle belirtilmiştir:

“Voyvodina, feleğin çemberinden geçmiş bir yerdir. Farklı uluslar, farklı gelenek ve kültürler vardır ama bu bir millet ediyor ve hepsinin evinin Voyvodina olması burayı renklendiriyor. Bu durumda Voyvodina tek bir ulusa mal edilemez ve Voyvodina'nın sorunlarının çözümü için tek bir grubu değil, tüm grupları memnun edecek bir çözüm üretilmelidir.”¹

Partinin inandığı başka bir nokta da devletin sınırlarının sorunları aşamamış günümüzdeki halinin Trianon Antlaşması'nın kalıntıları olduğudur; post-komünist ve sosyalist milliyetçi yaklaşımlar bu topraklarda uzun vadeli bir politik istikrar oluşturmaktan kaçınmıştır; şimdiki karışıklıkların sebebi bahsedildiği üzere ulusal özgürlüğü elde etmek için değil; aksine güçleri dengelemek, kaynakları bölüşmek içindir. Parti, Bosna'da

* Emre Saral, uluslararası ilişkiler uzmanı, Türk-Macar Dostluk Derneği.

¹ Voyvodina Sosyal Demokratlar Partisi Parti Programı <http://www.lsv.co.yu> sitesinden temin edilebilir.

veya başka bölgelerde barış getirmekten ziyade provokasyonu körükleyen çözümlerin Voyvodina'da işe yaramayacağı uyarısında bulunup; yeni ve farklı çözümler üretilmesini önermektedir. Bu çözüm de bölgenin 1989 Anayasası ile değiştirilmeden önceki durumu olan "özerk vilayet" statüsüdür.

Özerk vilayet statüsünün işleyişi ise şu şekilde olacaktır:

"Tüm vatandaşların yer aldığı bir meclis kurulmalıdır. Bunun yanı sıra, sosyal ve kültürel konuları içeren, milletlerarası karışıklıkları çözecek bir de millet meclisi kurulmalıdır. Voyvodina'nın stratejik ekonomik dalları tarıma dayalı sanayii, petrokimya kompleksi ve trafiktir. Bunlar serbest piyasa ekonomisi prensipleri içerisinde ve Avrupa Birliği ülkeleriyle bağlantılar sağlanarak işlenmelidir.²

Sırbistan-Karadağ ile ilişkiler eşitlik ve dahili düzenlemenin değiştirilmesi prensibine dayanmalıdır. Sırbistan'ın yapısı özerkliğe sahip devletlerden oluşan federal bir sistemden oluşmalıdır. Buralar ekonomik, sosyal ve tarihi çıkarların ortak olduğu 2 milyon kişilik alanlar olmalıdır.³ Böyle bir federal sistemde Voyvodina'nın statüsü bir cumhuriyet olmalıdır. Bu statüdeki bir Voyvodina'nın şimdiki statüsüne oranla yönetim maliyeti daha az ve ucuz olacaktır."

Sosyal demokratların göz önünde bulundurdıkları bir nokta daha vardır. İstenilen özerk Cumhuriyet statüsüne ulaşılmadan evvel gereken ön statü Voyvodina'nın etnik olarak karmaşık yapısını göz önünde bulunduran eğitim, bilgi ve kültürü içeren ve tüm milletlere uyan uluslararası güvence altındaki bir sistem olmalıdır.

Eğitim hakkıyla ilgili olarak, hem Kiril, hem de Latin alfabesi kullanılmalıdır. 1988'de en aza indirgenen haber ve bilgi alma hakkının sınırları genişletilmelidir. Her ulus kendi ilk ve ortaokullarını açma ve bunları yasalar çerçevesinde istediği gibi finanse etme hakkına sahip olmalıdır.

Bu tür orijinal düşüncelere sahip olan parti, 1990'lı yılların ikinci yarısında, özellikle Sırbistan'ın Kosova Savaşı esnasında muhalefetini en üst seviyeye yükseltmiş; NATO'nun Sırbistan'ı yaptırım olarak bombalamasından ötürü ve artık Milošević iktidarının devrilmesi gerektiğine inandığından yoğun protesto gösterileri düzenlemeye başlamıştır. 1999 yılının Eylül ayında düzenlenen bu gösterilerden birinde 5000 gösterici Novi Sad'da toplanmış ve hep bir ağızdan haykırmıştır:

² Bu yargıyla bağlantılı olarak çeşitli devletlerle işbirliği içine girilmiştir; bunlardan üçüncü bölümde bahsedilecektir.

³ İlerleyen paragraflarda belirtileceği üzere iktidardaki Sırbistan Demokrat Partisi ile aynı düşünceleri taşıyorlar.

“NATO bizi vurmaya gerek duymuyor, çünkü biliyorlar ki suçumuz yok ve bir aptal tarafından idare ediliyoruz.”⁴

Novi Sad şehrinde 29 Ağustos 1999 günü yapılan gösteri ise o hafta içindeki Milošević karşıtı ikinci gösteriydi. Salı günü de Čačak şehrinde on bine yakın gösterici toplanmıştı. Voyvodina’daki gösteri buranın yerel partilerince düzenlendi. Bazı göstericiler bölgeye özerklik tanınmasını talep ettiler. Protestocular arasında bulunan belediye başkanı Časlav Popeić, Milošević’in on senelik yönetimini bir “felaket” olarak nitelendirmiştir.⁵

Koštunica Dönemi ve Voyvodina

Milošević iktidarının değişmesine yönelik eylemler yaklaşık bir yıl sonra yerini yeni Devlet Başkanı adayları Sırbistan Demokratik Muhalefet bloğunun milliyetçi lideri Vojislav Koštunica lehine gösterilere bıraktı. Koštunica, Novi Sad’da yaptığı konuşmada artık değişim zamanı olduğunu belirtmişti.⁶ Bu eylemlerin yanı sıra, Milošević aleyhine halkı oy kullanmaya teşvik etmek için pankartlar ve afişler asan öğrenci grubu *Otpor* da faaliyete bu sıralarda geçmişti.⁷ Bu haber uluslararası haber kanalı CNN’in internet sitesinde o tarihte şu yorumla veriliyordu:

“Novi Sad’ın ana meydanında gençler toplanıp Otpor hareketini destekleyici sloganlar attılar. Otpor hareketi Sırp resmi makamlarınca faşist bir hareket olarak nitelendirildi ve eylemcileri tutuklanmaya başlandı. Koštunica gençleri bu gibi akımlara değil de devletin otoritesine oy vermeye çağırdı.”⁸

Ekim 2000 tarihine bakıldığında Sırbistan’da yeni bir dönem başladığı görülmektedir; Milošević iktidardan devrilmiş; yerine Voyvodinalıların da desteklediği Vojislav Koštunica devlet başkanı olmuştur.⁹ Ocak 2001 tarihli başka bir haberdeyse, Koštunica’nın Voyvodina’nın özerkliği konusunda hemfikir olduğu belirtiliyordu.¹⁰ Yugoslav devlet başkanı Koštunica ve Subotica’nın aralarında Belediye Başkanı Jozsef Kasza’nın da bulunduğu heyetle temaslarından çıkan sonuç anadil hakkının ve

⁴ Bunu haykıran, muhalefetteki LSV partisi lideri Nenad Čanak’tır. <http://cnn.com>, 2 Eylül 1999 tarihli haber.

⁵ Aynı kaynak.

⁶ <http://cnn.com>, 16 Eylül 2000 tarihli haber.

⁷ Aynı kaynak.

⁸ Aynı kaynak.

⁹ Vojislav Koštunica bugün Sırbistan Ana Muhalefet Partisi’nin lideridir.

¹⁰ <http://www.bbc.co.uk>, 22 Ocak 2001 tarihli haberi.

diğer konuların geliştirilmesine dair ortak bir komisyon kurulmasıydı; ancak madalyonun diğer tarafı Sırların hiç de bu niyette olduğunu göstermiyordu. Koštunica ve milliyetçi destekçileri Voyvodina'nın özerkliği veya federalleşme olayına gönülsüz, kerhen destek veriyorlardı; çünkü bunu Sırbistan'ı bölecek potansiyel ilk adım olarak görüyorlardı.¹¹

Zaten 2002 yılının başında da Sırp hükümetinin asıl niyeti ortaya çıkmıştır. Bu tarihte Sırp parlamentosu Voyvodina'ya özerk güç vermek için oylama yapmıştır. Milošević'in iktidardan düşmesiyle iyice artan eski statüye kavuşma ümitleri önceden verilen sözlerin aksine parlamentonun Voyvodina'nın kendi kendini yönetme talebini onaylamaması ile suya düşmüştür.¹²

Koštunica yönetimi bu duruma sevkeden olaylar 2001 yılının Ekim ayında patlak vermiştir. Voyvodina parlamentosunda yapılan bir oturumda Sırbistan Demokrat Partisi'ne mensup Voyvodina'nın önemli milletvekillerinden Rade Marinkov bölgesel meclisçe ihraç edildi; ayrıca meclis bu oturumda Novi Sad'ı Voyvodina'nın bölgesel yönetiminin başkenti olarak ilan etti. Üstelik, siyasi tansiyon, Nenad Čanak'ın Novi Sad kamu televizyonunda kıyameti koparmasıyla gerildi; bunun sebebi Belgrad'ın Voyvodina radyo-televizyonuna yeni bir müdür atamasıydı.¹³ Tıpkı 1980'li yılların sonunda Milošević'in Macar gazetesi editörünü görevden alması gibi. Čanak ve ekibi Voyvodina televizyon ve radyosunun Belgrad'ın kontrolünden bağımsız olması gerektiğine inanıyorlardı. Ancak bu parlamento kararı ile Voyvodina için her şey bitmemiştir; çünkü çoğu politikacı yeni bir anayasa hazırlanmadan özerklik hakkı verme taraftarı değildir. Bu da demek oluyor ki, yeni anayasayla birlikte Voyvodina'nın özerklik meselesi tekrar gündeme gelecektir.

Esasen Sırp parlamentosunda alınan kararı Voyvodina'da memnuniyetle karşılayanlar da olmuştur; zira bölgede özerklik isteyenler ve istemeyenler üç grup içinde incelenebilir: Kendi kendine idareden kesinlikle vazgeçmeyen; 1989'daki statüye ilaveten içine hukuk, maliye ve düzenin de kendilerince sağlanması taraftarı olan "*Tavizsizler*" grubu. Bunlar eskiden beri Voyvodina'da yer edinen burada kök salmış Sırlardır. Diğer bir Sırp grubu ise "*İlmililer*"dır. Eski Yugoslavya'nın fakir bölgelelerinden Voyvodina'ya göç eden Sırlar, Sırbistan'la bağların gevşetilmemesinden yanadırlar; özerklik fikrine tamamıyla teslimiyetçi değildirlen. Kendilerine has özerklik isteyen bir diğer grup da *Macarlar Birli-*

¹¹ <http://www.bbc.co.uk> , 18 Ekim 2001 tarihli haberi.

¹² <http://www.bbc.co.uk> , 24 Ocak 2002 tarihli haberi.

¹³ <http://www.bbc.co.uk> , 18 Ekim 2001 tarihli haberi.

ği'dir. Bunlar da çoğunluğu Macarların oluşturduğu bölgelerde kendi kendilerini yönetmek istemektedirler.¹⁴

Voyvodina'daki Macarlar ve Talepleri

Macarlar, Sırp'lardan sonra Voyvodina'daki en kalabalık etnik gruptur. Macarların bölgedeki diğer azınlıklara oranla avantajı, kendi haklarına sahip çıkan AB ve NATO üyesi Macaristan'ın varlığıdır. Ancak bu Macarların her istediğini elde ettikleri anlamına gelmemektedir. Özellikle son bir senedir milliyetçi Sırp'ların Macarlara olan tacizleri artmıştır. Önceki bölümlerde değinildiği gibi, tarih boyunca bölgede Macarlar ve Sırp'lar arasında hakimiyet amaçlı büyük mücadeleler olmuştur ve bu mücadele -artık kanlı olmasa da- siyasi alanda halen devam etmektedir. Macaristan'ın buradaki katkısı, her ne kadar büyük yankı uyandırmasa da, sorunu uluslararası platforma taşımış olmasıdır.

Voyvodina'daki Macarlar, özellikle Tito devrinde büyük mezalime maruz kalmış bir topluluk olarak 1990'ların başında Yugoslavya'nın bölünmesini bir alarm olarak görmekteydi. Hırvatlara, Boşnaklara ve Arnavutlara yapılan muamele onların endişelerinin ne kadar yerinde olduğunu göstermiştir. O zamanlarda da sosyalist düzenden yeni sıyrılmış Macar hükümeti bu olaya kayıtsız kalmamıştır.¹⁵

Macar hükümetinin desteğini arkasına almış Macarlar 1990'lardan beri gruplaşarak arzuları olan "Macarların çoğunlukta olduğu bölgelerde özerklik statüsü"nü Sırp hükümetinden talep etmektedirler. Macarların 1995'e kadar haklarını savunan parti *Voyvodina Macarları Demokratik Topluluğu*; başkanı ise *András Agoston*'du. Bu kuruluşun tarihindeki dönüm noktası Nisan 1992 *Voyvodina Macar Özerkliği Muhtırası*'dır. Muhtıraya göre ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkına ancak topluca hareket edilirse ulaşılabilir. Bu da üç ayakta olacak bir şeydir: Macarlar için münferit özerklik, toprak özerkliği ve yerel hükümettir. 1990 yılından itibaren Topluluk sesini mecliste de duyurma gayreti içindeydi ama Macarları bir çatı altında topladığı ve o karışık durumda onları dağıtmadığı için bölgesel başarıları daha çok takdire değer.¹⁶

Voyvodina Macarlar Birliği (VMSZ) ise, önceleri bağımsız bir halk platformu olarak kurulmuştur; ama daha sonra 1995'te partileşerek

¹⁴ <http://www.bbc.co.uk> , 18 Ekim 2001 tarihli haberi.

¹⁵ 1991. yılında zamanın Macaristan Başbakanı Jozsef Antall bir demecinde şöyle demiştir: "Voyvodina ebediyen Sırbistan'a ait olmamalıdır" *Der Spiegel*, 29/1991, s.105.

¹⁶ Miller, Nicholas J, *A Failed Transition: The Case of Serbia*, s.174.

Voyvodina Macarları Demokratik Topluluğu'nun taşıdığı bayrağı devralmıştır. Amacı, Voyvodina Macarlarının hakkını ve çıkarını gözetmektir. Kurucular parti programlarında suçlayıcı değil, yapıcı bir parti olduklarını; birleştirici, işbirlikçi ve hoşgörüye dayalı bir politika takip ettiklerini belirtmektedirler.¹⁷

Macarları Voyvodina'da partileşmeye iten sebep yaşadıklarını iddia ettikleri Sırp zulmüdür. Macaristan hükümeti Sırp'ların Kosova'daki Arnavutlara uyguladığı mezalimin Voyvodina'daki Macarlara da sıçramasından endişe duymaktadır. Bu konudaki temel düşüncelerini 1922 yılında Voyvodina'da çıkan bir Sırp gazetesindeki makaleye dayandırmaktadırlar: "*Macar ırkının kökünden temizlenmesi Slav'ın asli görevidir; Avrupa'nın kaderi azınlık meselesinin çözümü olmayacaktır; çünkü Avrupa'da azınlıklar asimile edilip çoğunluklar güçlendirilecektir.*"¹⁸

Bu korku ve devamında özerklik talepleri, 1999 yılındaki NATO saldırıları esnasında had safhaya erişmiştir. Bölgedeki Macarlar ve Budapeşte her an bir mezalimle karşı karşıya kalmanın korkusunu yaşamışlardır.¹⁹ O zaman Macaristan hükümeti, Sırp'ların bu saldırıya karşı Macar azınlığa yapabilecekleri bir misilleme korkusuyla, NATO hava saldırısına muhalefet etmiştir. Voyvodina Macarlar Birliği'nin önde gelenlerinden Jozsef Kasza ve dönemin Macar Dışişleri Bakanı János Martonyi Yugoslavya'yı demokratikleştirmek için bölgenin özerkleştirilmesi gerektiğini telaffuz etmişlerdir; onlara göre siyasi olayların içine Macar azınlığın katılmasının tüm aşamaların işlenmesini ve sorunların çözülmesini daha geçerli kılacaktır.²⁰

Köşe yazarı Ferenc Kishimre Voyvodina doğumlu ama 1991'de ailesiyle birlikte kaçmış; çünkü Hırvatistan'a karşı yapılacak savaşta orduya alınmak istemiyormuş. Bir röportajında geride kalan akrabalar ve arkadaşlarının çok korktuğunu söylüyor: "*Tüm Voyvodina sorunun bölgeleştirilmesinden korkuyor, dahası kollara ayrılıp tüm bölgelere yayılmasından ödleri kopuyor, çünkü böyle bir durumda kimin kime karşı savaşacağı belli olmayacak.*"²¹

¹⁷ Voyvodina Macar Birliği parti tüzüğü <http://www.vmsz.org.yu/english/index.htm>.

¹⁸ 22 Eylül 1922 tarihli yarı resmi Voyvodina gazetesi Princip; Cseres Tibor, *Titoist Atrocities in Voyvodina*, 1993.

¹⁹ Macaristan'ın o zamanki ABD Büyükelçisi Geza Jeszenky, CNN'e verdiği bir demeçte "*Sırp'ların Macarları ezeli düşmanları olarak gördüğünü ve Voyvodina'daki Macarları öldüreceğini*" söylüyordu. <http://cnn.com>, 30 Nisan 1999 tarihli haberi.

²⁰ <http://www.bbc.co.uk>, 11 Haziran 1999 tarihli haberi.

²¹ <http://www.bbc.co.uk>, 11 Nisan 1999 tarihli haberi.

Nitekim, son bir yıldır Macarların endişelerini yersiz çıkarmayan bir takım gelişmeler cereyan etmektedir. Voyvodina Macar Birliği Başkanı Jozsef Kasza, 5 Temmuz 2004 tarihinde, Sırbistan'ın Voyvodina bölgesinde yaşayan Macarların tehlike altında olduklarını, Macar azınlığının değişik saldırılara maruz kaldığını, Sırbistan yetkililerinin ise bu konuda herhangi bir önlem almadıklarını açıkladı.²² Kasza, Voyvodi-na'daki Macarların durumu ile ilgili bilgi ve belgeleri Amerika Kongresi'ne yakında sunacaklarını belirtti. Macarların durumunu Kosova'daki Sırpların durumuna benzeten Kasza, "*Kosovalı Sırp lar söz konusu olunca devlet alarma geçiyor, benzer şiddet Macarların da yaşıyor olmasına ise göz yumuluyor*" şeklinde konuştu. Medya kaynaklarında yer alan bilgilere göre, en son olarak Temmuz 2004'te Subotica kentinde bir grup Macar genci Sırp lar tarafından dövülmüş, aynı gece ise Sombor kentinde onlarca Macar mezarı tahrip edilmiştir.²³

Macar azınlığa olan nefret sadece şiddet eylemleriyle sınırlı kalmamıştır. Etnik nefreti tetikleyen ırkçı sloganlar ve duvar yazılarıyla da Macarlar sindirilmektedir. Voyvodina'daki azınlıklarla yakından ilgilenen Tomas Korhec'e göre, Sırbistan'da aşırı milliyetçi akımların yükselişe geçmiş olması yüzünden bu tür sıkıntılar yaşanmaktadır. Korhec'e göre, ırkçı duvar yazılarının organize edilmiş bir girişim sonucunda ortaya çıktığı yönünde güçlü deliller bulunmaktadır. Milošević döneminde Macarlar özellikle daha milliyetçi Sırp lar tarafından bölücülükle, ülkenin sınır bütünlüğünü tehlikeye atmakla suçlanmıştır.²⁴

Voyvodina bölgesindeki Macarların sadece Sırp larla sorunları yoktur. Bir zamanlar Milošević'in insan hakları ihlallerinden şikayet eden Voyvodina'daki Macarları günümüzde asıl endişelendiren husus, AB üyeliğine kabul edilen anavatanları Macaristan ile olan bağlarının kopmaması ile ilgilidir. İş ve aile bağları yüzünden Voyvodina'daki Macarların çoğu, sık sık Macaristan'a gününbirliğine geçmek durumundadır. AB üyeliğinin getirdiği bir zorunluluk olarak, Macaristan'ın Sırbistan-Karadağ'a yönelik uygulamak zorunda kaldığı vize rejimi, söz konusu geçişleri önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Bunun korkusuyla Voyvodinalı Macarlar, Macaristan'dan kendilerine çifte vatandaşlık verilmesini talep etmektedirler.²⁵ En son olarak 22 Temmuz 2003'te Macarların önde gelen üç siyasi partisi Macaristan'dan bu konuda resmi talepte bulunmuştur. Ne var ki, Macaristan buna pek sıcak bakmamaktadır. Şu anda Macaris-

²² Türbedar, E., ASAM Günlük Küresel Değerlendirme Bülteni, 6 Temmuz 2004.

²³ Aynı kaynak.

²⁴ Aynı kaynak.

²⁵ Türbedar, E., ASAM Günlük Küresel Değerlendirme Bülteni, 9 Eylül 2003.

tan'ın etrafında iki milyon üzerinde Macar azınlığı yaşamaktadır.²⁶ Bu insanlara çifte vatandaşlığın verilmesi, toplam nüfusu on milyonun birazcık üzerinde olan Macaristan'ın sosyal, ekonomik ve siyasi yapısını önemli ölçüde etkileyebilir. Bu yüzden Macaristan yetkilileri vatandaşlık hakkı yerine, serbest geçişleri sağlayacak daha farklı çözümler üretmeye çalışmaktadırlar.²⁷

Her ne kadar Voyvodina'nın başına bir felaket geleceğini düşünse de Voyvodina Sosyal Demokratlar Meclisi'nin lideri Nenad Čanak, bunun bir soykırım şeklinde olmayacağı görüşündedir. Ona göre, Voyvodina'da savaşın çıkması için karşı bir taraf olmalıdır; ama Sırbistan'a karşı savaşacak bir taraf yoktur; dolayısıyla Belgrathılar Voyvodina'yı klasik savaş yöntemleriyle çökertemeyecekler; çalışanların haklarını ve paralarını kesip, firarilere çalışma şansı vermeyeceklerdir. Böylece ekonomik olarak belı bükülmüş olan Voyvodinalıların merkeze bağlı kalacağını düşünmektedirler.²⁸ Ayrıca, Macarlar ile sosyal demokratlar arasındaki görüş ayrılığı sadece bu kadar ince ayrıntılarla sınırlı değildir; bölgedeki diğer azınlıklar ve özellikle Sosyal Demokratlar, Macarları sadece kendilerine ait özerklik taleplerinden dolayı eleştirmektedirler. Eğer özerklik alınacaksa tüm azınlıklar bu durumdan faydalanmalı ve bölgede yaşayan tüm milletler tanınmalıdır.

Bu keskin ayrılığa rağmen iki kesimin ortaklaşa davrandığı noktalar da vardır. Mesela, Kosova Savaşı esnasında LSV'nin Voyvodina halkına Sırp ordusunu boykot etmeye çağırması gibi. Halk bu çağrıya cevap vermiş; Sırp hükümeti sosyal demokratları ve Nenad Čanak'ı vatan hainliğiyle itham etmişti. 1998 yılının Eylül ayında, Sırp ordusundan firar eden dört genç Alman televizyonlarına orduda başlarına gelenleri anlatmışlar; psikolojik olarak yıkıma uğratıldığını, zorla savaşa gönderildiklerini söylemişlerdir.²⁹ Bu durum bir Macar genci tarafından da teyit edilmiştir. O da BBC'ye verdiği demeçte Sırpların Macarları zorla evlerinden alıp Kosova'da savaştırdıklarını; bu yüzden de ordudan firar ettiğini açıkça söylemiştir.³⁰

²⁶ Bahsedilen Macar azınlıklar en çok Romanya, Slovakya, Voyvodina bölgesi ve Avusturya'da bulunmaktadır.

²⁷ İlginç bir şekilde Voyvodinalı Macarların bu çifte vatandaşlık talepleri Sırbistan'da pek fazla tepki uyandırmamıştır.

²⁸ Nenad Čanak'ın *Voyvodina / Savaş* kitabından alınmıştır. Kitabın elektronik versiyonu <http://www.lsv.co.yu> adresinden görülebilir.

²⁹ 1998'de Kosova Savaşı'nda Sırplara karşı yürütülen Voyvodina'daki propagandanın raporu. <http://www.lsv.co.yu>.

³⁰ <http://cnn.com>, 30 Nisan 1999 tarihli haberi.

Bugünkü Sırp Hükümetinin Meseleye Bakışı

Günümüz itibarıyla, köprünün altından çok sular aktı ama sorunlar dinmemiştir. 2001 Ocak ayından beri başbakanlık koltuğunda oturan Zoran Đinđić'in 2003 Mart ayında suikaste kurban gitmesinin ardından başbakanlığa seçilen Zoran Živković ve yeni hükümetinin odaklandığı konu yeni Sırp anayasası ve Avrupa Birliği üyeliği. İktidardaki DOS koalisyonu partileri seçim öncesi Voyvodina'nın özerkliği istiyordu. Bu yolda hükümetin önündeki en büyük engelse devletin toprak düzenidir. Demokrat Parti (DS) ve Voyvodina partileri, Sırbistan'ın merkezîyetçilikten kurtulması ve bölgeler bazında eşit olmayacak şekilde düzenlenmesi, Voyvodina'nın da özel geçmişi nedeniyle bu düzende özerk bir eyalet olarak yer alması görüşünü savunuyorlar. Sırbistan Demokrat Partisi (DSS) ise ülkenin idari olarak, Belgrad, Voyvodina, Merkezi Sırbistan, Güneydoğu Sırbistan ve Kosova şeklinde her biri yaklaşık iki milyon insandan oluşan ve eşit yetkiye sahip beş bölgeye ayrılması taraftarıdır. Milošević yanlısı muhalefetse, genel olarak ayrılıkçılığı kışkırttığı gerekçesiyle her türlü özerkliğe karşı bir tavır koymaktadır. Sorunun anahtarı, nihai statüsü henüz belli olmayan Kosova için bir çözüm bulunmasında yatıyor.³¹

Öte yandan, sözkonusu yeni anayasayla ilgilenen bir grup da şüphesiz Voyvodinalılardır. 18 siyasi partiyi ve sivil toplum örgütünü bünyesinde toplayan *Voyvodina Birliği (VB)*, hazırlanmakta olan anayasada Sırbistan'ın sadece savunma, devlet güvenliği, dış politika, para ve gümrük politikası alanında yetkileri elinde tutması gerektiğine, kalan yetkileri ise bölgelere dağıtmasının zorunluluğuna inanmaktadır. Toparlamak gerekirse, bu zıt görüşler Sırbistan yeni anayasasına kavuşsa da çatışmaya devam edecek ve bölgedeki sorunları dindirmeye yetmeyecektir.³²

BÖLÜM 3: DIŞ DÜNYANIN VOYVODİNA'YA BAKIŞI

Bu bölümde 24 Mart 1999 tarihinde başlayan NATO saldırıları esnasında Voyvodinalıların düşünceleri, endişeleri, NATO müttefiki devletlerin buradaki etnik gruplara karşı olan tutumu irdelenecektir. Ayrıca, Milošević yönetiminin ardından Voyvodinalı siyasetçilerin yurtdışına açılma gayretleri ve ittifak arayışlarına göndermede bulunulacaktır. Dikkat edilmesi gereken nokta, bu bölümde olayların kronolojik bir sıra şeklinde verilecek olmasıdır ki, bu durum Voyvodina'nın dışa açılışının daha iyi kavranılmasını sağlayacaktır.

³¹ Southeast European Times, 22 Nisan 2003 tarihli haberi, <http://www.balkantimes.com>.

³² Türbedar, E., *ASAM Günlük Küresel Değerlendirme Bülteni*, 1 Ağustos 2003.

Voyvodina, 1999'da ağır bir NATO bombardımanı altında kalmıştır; azınlıklarda müthiş bir can kaybı yaşanmamıştır ama halk, işlemedikleri bir suç yüzünden uluslararası yaptırımların sonucuna katlanmış ve dış dünyadan soyutlanmışlardır.³³ Bu itibarla tüm insan hakları platformlarının gözü herhangi bir azınlık ihlali olup olmadığına dair Voyvodina'ya çevrilmiştir. Yeri gelmişken, şunu belirtmekte fayda vardır. Her ne kadar zamanın Sırp hükümeti Voyvodinalıların isteklerinin yerine getirmese de onlara demokrasiye geçiş sürecinde herhangi bir saldırıda bulunmamışlardır; ama bu da gelecekte bulunmayacakları anlamına gelmez. Yine de, bu dönemde herhangi bir azınlık ihlali olmasa da ulusal gruplar ve insan hakları örgütleri haklarına saygı gösterilmesini talep etmişlerdir.

Herhangi bir ihlal olmamasına rağmen Macar azınlıkları özerklik çağrısına iten tarihi bir korku mevcuttur: Sırpların kendilerini katledeceği kuşkusu. Uluslararası toplumun bir üyesi olarak bölgeyle zamanında en fazla ilgilenen devlet Macaristan'dır. Sadece, Voyvodina tarafındaki Macarlar değil; anavatanda yaşayan Macarlar da savaşın Voyvodina'ya sıçramasından endişe duymaktaydılar. Bu konu hakkında zamanın Macaristan Dışişleri Bakanı Zoltan Németh şöyle demişti:

*"300,000 Macar kendini daha güvende hissedebilir çünkü arkalarında NATO üyesi bir devlet var. Eğer onlara karşı bir eylem olursa bu dolaylı yoldan bir NATO devletine karşı olmuş kabul edilir. Bu sebepten ötürüdür ki Sırplar, Voyvodina'daki Macar azınlığa kötü muameleye kalkışmama bilgeliğini gösterecektir."*³⁴

Aynı günlerde ABD'den de bir açıklama gelmiştir. Açıklamayı yapan dönemin Hükümet sözcüsü James Rubin, bölgedeki Macarlara karşı Sırplarca taciz olduğunu ama şimdilik durumun sakin olduğunu söylemiştir; Rubin ayrıca, Novi Sad'a yapılacak olası bir Sırp saldırısını engellemek için NATO hava saldırısının bölgeye giden köprülere yapılacağını belirtmiştir ve ABD'nin halkın yanında olduğu sinyali vermiştir.³⁵

Kosova Savaşı'nın sona erip, NATO saldırılarının ve yaptırımlarının bitmesinin ardından; Slobodan Milošević iktidarının da devrilmesiyle Voyvodina'daki özerklik talepleri ve faaliyetleri yeni bir boyut kazanmıştır. Önceleri, Milošević'e sesini duyurmakta zorlanan siyasetçiler artık uluslararası işbirliği aracılığıyla taleplerini dünyaya duyurma yolunu seçmişlerdir. İlk olarak, Voyvodina'da Ekim 2000 seçimlerinde Demok-

³³ Pozun, Brian, "A New Sky Over Serbia", *Central European Review*, 27 Kasım 2000, Vol.2, No.41, <http://www.ce-review.org>.

³⁴ <http://www.bbc.co.uk>, 11 Nisan 1999 tarihli haberi.

³⁵ <http://cnn.com>, 29 Nisan 1999 tarihli haberi.

rat Parti'nin adayı Boris Novaković'in belediye başkanı olmasıyla federal ve cumhuriyetçi hükümetlerin Novi Sad'a gerektiği kadar yardım yapmadığı bilinciyle işbirliği yapacak uluslararası partnerler bulmanın yolları aranmıştır.³⁶ Yine 2000 yılının Kasım ayı içinde, Barcelona'dan gelen yöneticiler bölgede incelemelerde bulunmuşlar ve Zagreb'de imzalanan anlaşmayla iki şehir arasında ekonomik işbirliği antlaşması imzalamışlardır. Öte yandan, Ljubljana'dan gelen Slovenler de Novi Sad'da yüksek derecede yatırım yapmak istediklerini belirtmişlerdir.³⁷

Uluslararası işbirliği sadece ekonomik yatırımlar kapsamında değil, siyaset arenasında ve bilimsel kongrelerle de kendini göstermiştir. Kasım 2000'de Subotica şehrinde Voyvodina'daki azınlıkların durumunu konu alan iki gün süren bir konferans toplandı. Bu konferansa katılacağını belirten Macar heyeti son anda iştirak etmekten vazgeçti. Toplantı Avrupa Ulusları Federal Birliği ve Voyvodina Hırvatları Demokratik Birliği tarafından organize edildi. Voyvodina meclisi ve federal meclisler de bu konferansa temsilci gönderdiler ve konferansta şu sonuca varıldı:

*"Voyvodina'da azınlıklara karşı herhangi bir insan hakları ihlali yoktur; ancak bu azınlıkların pozisyonları da belli değildir. Bunların pozisyonlarını belirlemek için cumhuriyetçi ve federal bir anayasaya gereksinim vardır."*³⁸

Ayrıca Kasım 2000'de ele alınan başka bir konferansta Tuna, Sava ve Drina nehirlerinin Voyvodina, Doğu Slavonya ve Kuzeydoğu Bosna ile doğal yoldan ekonomik ve kültürel olarak birleştirilmesi planı ortaya atıldı. 24 Kasım'daki Balkan Zirvesi'nde de Nenad Čanak katılımcılara benzer bir plan sunmuştur. Bu plan, Čanak'ın öngörüsüyle bölgesel bir işbirliği sağlayacak; aynı zamanda da Voyvodina'ya Belgrad'ın ulaşamayacağı özel bir statü kazandıracaktır. Tekrar belirtmek gerekirse, Čanak'ın özerklik arzusu 1989'dan önceki statüye geri dönmektir; yoksa Macarların talep ettiği gibi bir özerklik değildir.³⁹

Bununla beraber, Vilayet hükümetinin arzusu bölgesel ve uluslararası işbirliğini hem Belgrad'dan aldığı yardımın artırılması hem de özerkliğin Belgrad tarafından tanınması için yükseltmektir. Bu amaçla Nenad

³⁶ Aynı seçimlerde eyalet hükümetinin başkanı Demokrat Parti'den Đorđe Đukić olurken, Voyvodina Meclisi'nin başına da Voyvodina sosyal demokratlarından Nenad Čanak seçilmiştir.

³⁷ Pozun, Brian, "A New Sky Over Serbia", *Central European Review*, 27 Kasım 2000, Vol.2, No.41, <http://www.ce-review.org>.

³⁸ Aynı kaynak.

³⁹ Aynı kaynak.

Čanak Yugoslav haber ajansı BETA'ya verdiği bir beyanda şöyle söylemiştir:

“Voyvodina çıkarları ve ilgileri olduğu ülkelerde bağımsız diplomatik temsil hakkına sahip olmalıdır.”⁴⁰

2002 yılına gelindiğindeyse görülüyor ki, işbirliği çalışmaları meyvelerini vermektedir. Kasım ayında, Voyvodina bölgesi Avrupa Konseyi'nin danışma kurullarından biri olan *Avrupa Bölgesel Yönetimler Kongresi*'nde üyeliğe kabul edilmiştir. Yorumculara göre, Avrupa Konseyi Voyvodina'yı kendilerinden önce alt gruplarından birine üye olarak alarak aslında Nenad Čanak'ın sözleriyle Belgrad'a henüz hazır olmadığını; eksiklerinin Voyvodina'nın eksiklerinden fazla olduğunu ve Belgrad'ın sahip olmadığı bazı değerlerin Voyvodina'da bulunduğunu sembolize etmeye çalışmıştır.⁴¹ Čanak da, paralel olarak, Voyvodina'nın Avrupa standartlarını yakalamaya çalıştığını bunun için birtakım girişimlerde bulunduğunu ileri sürmekte; girişimlerin bölgesel işbirliğinin artırılmasına dayandığını ve bunun da ancak başkentten hareket edilerek ulaşılabileceğine inanmaktadır.⁴² Čanak'ın tüm bu düşünceleri ve diplomatik temsil talebi bir araya getirilirse onun özerklik için ne denli istekli olduğu açıkça görülmektedir.

SONUÇ

Yaklaşık on yıl önce, Yugoslavya iç savaşı başlamadan, ülke AB kapsamında müreffeh bir yerdi ve insanlar tatillerini yurtdışında geçirecek kadar varlıklıydı. Yugoslavya, komünist ülkelerin içindeki en zengin, en özgür ekonomik açıdan en avantajlı ve gelişmiş devletti. Ama bugün, Slovenya dışında, geride kalan tüm ülkeler, bu eski devlete gıptayla bakıp onu hasretle anmaktadırlar.

Yeni anayasanın Voyvodina ile ilgili maddesinin ne olacağı belirsizdir ama öyle görünüyor ki Sırp hükümeti altın yumurtlayan tavuktan kolay kolay vazgeçmeyecektir. Her ne kadar Voyvodinalılara kolaylık yapılacağına dair Sırp hükümetince teminat verilse de Koštunica'nın iktidara gelmeden önceki tavırlarına bakıp daha sonra dediklerinden caymasını göz önüne alarak Sırp yetkililerin düşüncelerini okumak fazla zor bir şey olmayacaktır. Bununla beraber, Sırp'ların Voyvodina Bölgesi'nden vazgeçmeyeceğinin en büyük göstergesiye Ağustos 2003'ün sonuna kadar Voyvodina'da toplam 297 şirket özelleştirilmesiyle elde edilen paralar-

⁴⁰ Aynı kaynak.

⁴¹ <http://www.abhaber.com>, 3 Nisan 1999 tarihli haberi.

⁴² Aynı kaynak.

dan hiçbir şeyin Voyvodina kasalarına intikal etmemesidir. Bu ve benzeri örneklerden yola çıkarak, Milošević'in olmadığı günümüzün Sırbistan'ında Voyvodina'nın özerkliği ile ilgili çağruların siyasi sebeplerden çok ekonomik sebeplere dayandıkları söylenebilir.⁴³

Makalenin başında yazıldığı gibi, Balkanlardaki etnik grup alevi hiç sönmeyecek gibidir ve her zaman patlamaya hazır bir barut fıçısıdır; dolayısıyla her zaman için Voyvodina'da Kosova'daki veya Bosna'daki gibi bir olaylar silsilesi patlak verebilir ve sorun yıllarca çözülmeyebilir. Ancak, öte yandan başka bir iddia Voyvodina meselesini kan dökmeden Macar azınlık grubu lehine de çözümlenebilir. Bilindiği gibi Macaristan 2004 yılının Mayıs ayında Avrupa Birliği'ne girmiştir. 2003 yılının ikinci yarısında ise Sırbistan-Karadağ Devleti'nde Avrupa Birliği için bir komisyon kurularak üyelik başvurusu için ilk adım atılmıştır. Bu itibarla, Avrupa Birliği Sırbistan-Karadağ hükümetinden, tıpkı Türk hükümetinden istendiği gibi birtakım özel yükümlülükleri yerine getirmesi talep edebilir. Bunlar arasında da üye statüsüne kavuşan Macaristan'ın ilerleyen senelerde Macar azınlık için öngördüğü talepler de şüphesiz olacaktır. Ne var ki böyle bir sav şu an için Macar hükümetinin olaya bakış açısı incelendiğinde imkansız görünmektedir. İşte, tüm bunların ışığında ne Voyvodina'daki Macarların ne de diğer azınlıkların veya sosyal demokratların bölgedeki diğer gruplara göre bir adım daha önde olduğu söylenebilir. Son olarak, şu da unutulmamalıdır ki, olası bu talepler geri tepip, çözümü mümkün olmayan ve tüm Balkanları etkileyebilecek sonuçları da doğurabilir.

⁴³ Türbedar, Erhan, "Voyvodina'da Özerklik Çağrıları-II" *Yeni Dönem Gazetesi*, 4 Eylül 2003.